

บทที่ 1

การสำรวจความคิดเห็นและพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อโรคเอดส์ของชาวบ้านเขตชานเมืองเชียงใหม่ กรณีศึกษาอำเภอสันทราย

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันพบว่า ทั่วโลกมีผู้ป่วยที่ได้รับความทุกข์ทรมานและเสียชีวิตจากโรคเอดส์ถึงปีละ 100,000 คน ขณะเดียวกันมีผู้ใหญ่จำนวน 12 ล้านคน และเด็กจำนวน 1 ล้านคน ได้รับเชื้อเอชไอวี โดยมีการประมาณการว่า เมื่อถึงปี พ.ศ. 2543 จะมีคนติดเชื้อเอชไอวีถึง 40 ล้านคน และในจำนวนนี้ 90 % อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งจะทำให้ในปี พ.ศ. 2547 มีผู้ป่วยที่ได้รับทุกข์ทรมานและเสียชีวิตจากโรคเอดส์เพิ่มสูงถึง 1 ล้านคนต่อปี (World Aids, 2536 : 7-10)

เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่า ปัจจัยที่สำคัญของโรคนี้คือ ความยากจน ตลอดจนสภาวะของสุขภาพของแต่ละสังคม ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีอัตราเพิ่มของผู้ติดเชื้อเอดส์จนน่าตกใจ โดยมีการพบผู้ป่วยเอดส์รายแรกในปี พ.ศ. 2527 จนถึงปัจจุบัน มีผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ คาดว่าจะมีประมาณ 1 % ของประชากรทั่วประเทศหรือประมาณ 500,000 คน (คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการสาธารณสุขมูลฐาน, 2536 : 10)

ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์หน่วยหนึ่ง เนื่องจากโรคเอดส์มีการติดต่อโดยการมีเพศสัมพันธ์ ทางเลือดและจากแม่ไปสู่ลูกในครรภ์ ซึ่งสถานการณ์การระบาดของโรคเอดส์ในสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่า เปลี่ยนแปลงไปจากการแพร่ระบาดในกลุ่มผู้มีพฤติกรรมรักร่วมเพศมาเป็นกรณีการระบาดเข้าสู่กลุ่มผู้ติดยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้นและกลุ่มรักร่วมเพศ

แล้วต่อมาลักษณะการระบาดได้แพร่หลายออกไปหลายรูปแบบ ทั้งในกลุ่มรักร่างเพศ แม่บ้าน หญิงมีครรภ์ เด็กทารก และกลุ่มที่ได้รับเลือดอื่น ๆ แนวโน้มที่น่าวิตกคือ ลักษณะการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ไม่ได้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงเท่านั้น หากแต่ได้แพร่เข้าสู่วงจรของครอบครัว และที่ร้ายแรงที่สุด คือ มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อผู้หญิงและเด็ก เพราะผู้หญิงสามารถรับเชื้อโรคเอดส์จากสามี โดยที่ตัวเองไม่รู้ตัว ขณะเดียวกันก็ถ่ายทอดเชื้อโรคเอดส์ไปยังบุตรในครรภ์

จากสภาวะการณ์ทางสังคมปัจจุบัน เช่น การขยายตัวของธุรกิจบริการทางเพศ ค่านิยม และความหย่อนยานทางจริยธรรมทางเพศ ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัวเป็นตัวเร่งและปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคเอดส์มากขึ้น ขณะเดียวกัน ความตระหนักรู้ถึงภัยของโรคนี้ และพฤติกรรมส่วนบุคคลก็มีส่วนสำคัญต่อการรณรงค์ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์

โดยที่อำเภอสนทรายตั้งอยู่เขตชานเมืองเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความชุกของการติดเชื้อโรคเอดส์สูง สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ให้อ้อมมูลว่า จากการสำรวจในปี 2534 พบว่า หญิงบริการทางเพศในจังหวัด เชียงใหม่ มีอัตราการติดเชื้อโรคเอดส์โดยเฉลี่ยสูงถึง 44 % ซึ่งเป็นผู้แพร่เชื้อโรคเอดส์ไปยังชายนักเที่ยว และยังพบว่าอัตราการติดเชื้อโรคเอดส์ในกลุ่มหญิงที่ไปฝากครรภ์เพิ่มสูงขึ้น 3 - 6 % ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการศึกษาหาสาเหตุ ที่ทำให้ประชาชนในทุกกลุ่มอายุและเพศ มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ โดยพิจารณาจากความคิดเห็นและพฤติกรรมเสี่ยงเป็นเบื้องต้น ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกหมู่บ้านในเขตอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่เขตชานเมืองเชียงใหม่ และมีปรากฏการณ์การติดเชื้อโรคเอดส์ในหมู่บ้านเกิดขึ้นแล้ว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความคิดเห็นและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อโรคเอดส์ของชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจสาเหตุขั้นพื้นฐานของการมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ของชาวบ้าน เพื่อหาวิธีการจัดการอย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เฉพาะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคณะลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพสมรส ที่เกี่ยวข้องกับความ คิดเห็นและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อโรคเอดส์

2. เพื่อทราบความคิดเห็นของชาวบ้านต่อเรื่องโรคเอดส์ ทั้งในด้านการติดต่อ การป้องกัน และการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อโรคเอดส์

3. เพื่อทราบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อโรคเอดส์ ทั้งในเรื่องพฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมทางสังคมอื่น ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ผลการวิจัยชี้ให้เห็นความสำคัญของปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการแพร่เชื้อโรคเอดส์
2. เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทำวิจัยเชิงคุณภาพในระยะต่อไป
3. เพื่อให้ผลการวิจัย นำไปสู่การตระหนักถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศของหญิงและชายที่จะไม่นำไปสู่การติดเชื้อโรคเอดส์

ขอบเขตของการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพสมรส กับความคิดเห็นและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อโรคเอดส์
2. ศึกษาความคิดเห็นของชาวบ้านต่อเรื่องโรคเอดส์ ทั้งในด้านการติดต่อ การป้องกัน และการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อโรคเอดส์
3. ศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อโรคเอดส์ ทั้งในเรื่องพฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมทางสังคม
4. ศึกษาสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อโรคเอดส์

โดยทำการศึกษาที่หมู่บ้าน ในตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
ในปี พ.ศ. 2535 - 2536

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความคิดเห็น	หมายถึง ความเชื่อหรือความคิดของบุคคลต่อเรื่องโรคเอดส์ ซึ่งความคิดเห็นจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และความรู้ที่เขาได้รับ
พฤติกรรม	หมายถึง การกระทำแบบใดแบบหนึ่ง ที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานการณ์ ในที่นี้หมายถึง การกระทำที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ ทั้งในแง่การติดต่อ การป้องกัน การดูแลตัวเอง และการปฏิบัติต่อผู้ป่วย
การติดเชื่อโรคเอดส์	หมายถึง การได้รับเชื่อโรคเอดส์ โดยการมีเพศสัมพันธ์เท่านั้น
เขตชานเมือง	หมายถึง บริเวณที่อยู่รอบ ๆ เมืองเชียงใหม่ มีระบบเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับเมืองเชียงใหม่ แม้จะจัดเขตบริหารการปกครองแยกออกมาจากอำเภอเมืองแล้วก็ตาม ในที่นี้หมายถึง อำเภอสันทราย

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ขณะที่โรคเอดส์ เป็นมหันตภัยที่กำลังคุกคามมนุษยชาติทั่วโลกในขณะนี้ ทุกฝ่ายต่างพยายามคิดค้นหาวิธีกำจัดโรคร้ายนี้ให้ได้ นักวิจัยทางวิทยาศาสตร์พากันค้นคว้าทดลองวัคซีนที่จะมาบำบัดรักษาและป้องกันโรคติดต่อชนิดนี้ ทางด้านนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ก็ตื่นตัวที่จะศึกษาวิธีการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื่อโรคเอดส์ พฤติกรรมเสี่ยงที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแพร่กระจายของโรคนี้โดยตรง คือ พฤติกรรมทางเพศ

พัฒนาการเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยพฤติกรรมทางเพศของคนไทยที่ผ่านมา จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติและค่านิยมในการเลือกคู่ครอง การสำรวจความรู้เรื่องเพศศึกษา และการวิจัยด้านการวางแผนครอบครัวที่มุ่งเน้นสตรีวัยเจริญพันธุ์ ที่อยู่ในข่ายของการคุมกำเนิด ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่จะแสดงถึงความแตกต่างระหว่างค่านิยมและทัศนคติของเพศชายและเพศหญิงต่อการปฏิบัติตัวในการคบหาสมาคมกับเพศตรงข้าม รวมทั้งพบว่า กลุ่มประชากรวัยรุ่นยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศไม่เพียงพอและไม่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยโดยรวม สะท้อนให้เห็นมาตรฐานซ้อน (Double Standard) ระหว่างเพศชายและเพศหญิงอย่างชัดเจน การศึกษา

วิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศในสังคมไทยในปัจจุบัน จึงมุ่งเน้นการทำวิจัยเพื่อหาคำตอบในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ ซึ่งการเก็บข้อมูลยังคงทำได้ยาก เพราะการพูดคุยเรื่องเพศโดยเปิดเผยเป็นสิ่งที่มีเงื่อนไขในเรื่องความควรหรือไม่ควรกำหนดอยู่

อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงถูกกำหนดให้มีความสำคัญในการรณรงค์เอดส์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2533 โดยที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดให้เป็นปีสตรีต้านเอดส์ ภายใต้คำขวัญ "สุขภาพดีไม่มีเอดส์ สตรีเพศเป็นแกนนำ" เนื่องจากการระบาดของโรคเอดส์ที่เพิ่มจำนวนขึ้นรวดเร็วอย่างน่ากลัวในกลุ่มของเด็กและผู้หญิง นอกจากนี้ ยังเนื่องมาจากความสำคัญของผู้หญิงซึ่งเป็นหลักยึดของครอบครัวและเป็นส่วนสำคัญของระบบเศรษฐกิจของประเทศ ผลกระทบของเอดส์ต่อผู้หญิงจึงมิใช่เป็นปัญหาในวงการแพทย์และสาธารณสุขเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของผลเสียต่อเศรษฐกิจและการพัฒนาการของสังคมด้วย และแม้จะมีการเน้นว่าผู้หญิงมีบทบาทอย่างมากในการต่อต้านเอดส์ แต่ผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้นได้นั้น คงไม่พ้นต้องให้ทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองให้พ้นจากภัยเอดส์

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการสำรวจความคิดเห็นและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อโรคเอดส์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีความซับซ้อน ทฤษฎีเบื้องต้นที่นำมาสร้างความเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรม คือ ทฤษฎีการวิเคราะห์สาเหตุของการกระทำอย่างสามัญชน ที่เรียกว่า The Naive Analysis of Action (Heider, 1958 อ้างจาก วิภา ศิริสุข, 2533 : 395 - 405) ในทฤษฎีนี้อธิบายว่า การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของมนุษย์ เป็นผลมาจากองค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขภายในและภายนอกตัวบุคคล ซึ่งองค์ประกอบภายในตัวบุคคลประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ องค์ประกอบเกี่ยวกับความสามารถในการรับรู้ของบุคคล และองค์ประกอบเกี่ยวกับแรงจูงใจในการรับรู้เรื่องโรคเอดส์ ส่วนองค์ประกอบภายนอก คือ องค์ประกอบเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เช่น การขยายตัวของธุรกิจบริการทางเพศ ค่านิยมและจริยธรรมทางเพศ รวมทั้งคุณลักษณะของครอบครัว ซึ่งต้องพิจารณาให้เห็นความสัมพันธ์ร่วมกับองค์ประกอบภายในตัวบุคคล ทั้งนี้เพราะปัจจัยภายในตัวบุคคล พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ล้วนกำหนดซึ่งกันและกัน ดังนั้น การที่บุคคลรับรู้สิ่งใดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเขา และการที่เขาได้เกิดความเชื่อหรือค่านิยม โดยอาศัยการรับรู้ของเขานั้น ย่อมส่งผลไปถึงพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

